

לא תשנא את אחיך

בראשית ל"ז

(ד) וַיֵּרְאוּ אֶחָיו כִּי־אֵתוֹ אָהַב אֲבֵיהֶם מִכָּל־אֶחָיו וַיִּשְׁנְאוּ אֹתוֹ וְלֹא יָכְלוּ דַבְּרוּ לְשָׁלֵם: (ה) וַיִּחַלֵּם יוֹסֵף חֲלוֹם וַיִּגְדַּל אֶחָיו וַיִּזְכְּרוּ עוֹד שְׁנֵי אֹתוֹ:

(ח) וַיֹּאמְרוּ לוֹ אֶחָיו הַמֶּלֶךְ תִּמְלֹךְ עָלֵינוּ אִם־מִשׁוֹל תִּמְשָׁל בָּנוּ וַיִּזְכְּרוּ עוֹד שְׁנֵי אֹתוֹ עַל־חֲלֹמֹתָיו וְעַל־דְּבָרָיו:

רש"י שם

ולא יכלו דברו לשלום – מתוך גנותם למדנו שבחם, שלא דברו אחת בפה ואחת בלב

ספורנו בראשית ל"ז:ד'

ולא יכלו דברו לשלם – אף על פי שהיו צריכים לדבר עמו בענין הנהגת הבית ומרעה הצאן, בהיותו מנהיג במצות אביו, לא יכלו לדבר עמו לשלום וריעות כמנהג האחים.

ויקרא י"ט

(יז) לֹא־תִשְׂנֵא אֶת־אֶחִיךָ בְּלִבְּךָ הוֹכַח תּוֹכִיחַ אֶת־עַמִּיתְךָ וְלֹא־תִשָּׂא עָלָיו חֶטְא:

שאלות דרב אחאי פרשת וישב שאילתא כז

דאסיר להו לדבית ישראל למישנא חד חבריה דכתיב "לא תשנא את אחיך בלבבך" ואשכחן נמי דבדיל שנותא דשניה אחוהי ליוסף דכתיב "וישנאו אותו ולא יכלו דברו לשלום" נתגלגל הדבר וירדו אבותינו למצרים

מסכת ערכין טז:

תנו רבנן: "לא תשנא את אחיך בלבבך" - יכול לא יכנו, לא יסטרנו, ולא יקלקלנו? ת"ל: "בלבבך", שנאה שבלב הכתוב מדבר. מנין לרואה בחבירו דבר מגונה שחייב להוכיחו? שנאמר: "הוכח תוכיח"...

רמב"ם הלכות דעות פרק ו

כל השונא אחד מישראל בלבו עובר בלא תעשה שנאמר "לא תשנא את אחיך בלבבך", ואין לוקין על לאו זה לפי שאין בו מעשה, ולא הזהירה תורה אלא על שנאה שבלב, אבל המכה את חבירו והמחרפו אע"פ שאינו רשאי אינו עובר משום לא תשנא.

ספר החינוך פרשת קדושים מצוה רלח

ולשון ספרא, לא אמרתי אלא שנאה שהיא בלב. וכמו כן בערכין [ט"ז ע"ב] בשנאה שבלב הכתוב מדבר. אבל כשיראה לו שנאה וידוע שהוא שונאו אינו עובר על זה הלאו, אמנם הוא עובר על לא תקום ולא תטור, ועובר כמו כן על עשה, שנאמר [שם, שם י"ח] ואהבת לרעך כמוך. ומכל מקום שנאת הלב היא קשה מכל השנאה הגלויה, ועליה תזהיר התורה ביותר.

שמות כ"ג

(ה) כִּי־תִרְאֶה חֲמוֹר שֹׁנֵאךָ: רַבֵּץ תַּחַת מִשְׁאוֹ וְחִדְלַת מַעֲזָב לּוֹ עֲזָב תַּעֲזֹב עִמּוֹ:

רמב"ם הלכות רוצח ושמירת הנפש פרק יג:ד

השונא שנאמר בתורה הוא מישראל, לא מאומות העולם, והיאך יהיה לישראל שונא מישראל והכתוב אומר "לא תשנא את אחיך בלבבך", אמרו חכמים כגון שראהו לבדו שעבר עבירה והתרה בו ולא חזר הרי זה מצוה לשנאו עד שיעשה תשובה ויחזור מרשעו, ואע"פ שעדיין לא עשה תשובה, אם מצאו נבהל במשאו מצוה לפרוק ולטעון עמו ולא יניחנו נוטה למות שמא ישתהה בשביל ממונו ויבא לידי סכנה, והתורה הקפידה על נפשות ישראל בין רשעים

בין צדיקים מאחר שהם נלויים אל ה' ומאמינים בעיקר הדת. שנאמר (יחזקאל ל"ג י"א) "אמור אליהם חי אני נאם ה' אלהים אם אחפוץ במות הרשע כי אם בשוב רשע מדרכו וחיה."

שולחן ערוך יורה דעה הלכות ביקור חולים וסימן שלה

הגה: י"א דשונא יכול לילך לבקר חולה (מהרי"ל קצ"ז), ולא נראה לי, אלא לא יבקר חולה, ולא ינחם האבל שהוא שונאו, שלא יחשב ששמח לאידו, ואינו לו אלא צער, כן נראה לי (ש"ס פ' כ"ג).

ש"ך יורה דעה סימן שלה

וכתב הב"ח דללוות את השונא ליכא למיחש לשמח לאידו באשר הוא סוף כל האדם אבל לנחם אבל או לבקר חולה שהוא שונאו יש לחוש לכך. ומיהו הכל לפי מה שהוא השנאה ולפי מה שהם השונאים:

שו"ת ציץ אליעזר חלק ה - רמת רחל סימן ט

ביקור של שונא סעיף ו' וכן אם השונא שולח לו מקודם שרוצה לבקרו או לנחמו והוא נותן לו רשות מותר ואדרבא מצד זה נעשה שלום ביניהם ולכן יש שכתבו שעכשיו נוהגין שהולך השונא דמביא לידי שלום.
(א) המבין יבין דאחרי ככלות הכל לא נוכל להעלים עין מעצתו המחוכמת של הש"ך שהזכיר מקודם לזה, דהכל לפי מה שהיא השנאה ולפי מה שהם השונאים, וכזאת ראיתי בספר שבט יהודה למהר"י עייאש ז"ל על יו"ד שמרבה בראשונה לחלוק על הרמ"א ולהוכיח שמדינא מותר לשונא לבקר חולה, ומוסיף עוד דמטעם אחר ראוי שהשונא ילך לבקר שונאו דאם המבקר נעלב הרי על ידי הביקור יהיה שלום ביניהם ואפשר שהחולה יבקש מחילה ממנו שהרי רואה שאף שנעלב הוסיף להכניע עצמו לבוא לבקרו ולבקש רחמים, ואף אם החולה היה נעלב מ"מ הביקור הזה הוי כבקשת מחילה ולפי הרוב יבואו לידי הבאת שלום ומצוה גוררת מצוה, ובכל זאת ואחרי כל זאת מסיים השבט יהודה וכותב: ומיהו כתב הרב בעל שפתי כהן הכל לפי מה שהיא השנאה ולפי מה שהם השונאים, והיינו כדברי הנ"ל דאין עומד נגד הסברא האלימתא ועצת ההתבוננות המחוכמת של הש"ך ז"ל.
(ב) אולם יש לציין דלעצם הכרעתו של הרמ"א נגד המהרי"ל, מצינו בספר מטה משה עמוד גמילות חסדים ח"ד שסובר לעיקר כהמהר"י מולן שיכול השונא לבקר ואדרבא מצוה טפי לבקר מאינש אחריני דכופה את יצרו ואף כי חכם אחרון חולק עליו נראין דבריו וכן נכון לעשות אם כוונתו לש"ש = לשם שמים = ע"ש. ברם אחרי כל זאת לתועלת החולה נראה דאין מפלט מעצתו של הש"ך.

שולחן ערוך אורח חיים הלכות ברכות השחר ושאר ברכות סימן נג

יש מונעים גר מלהיות ש"צ, ונדחו דבריהם. אפילו יחיד יכול לעכב ולומר: איני רוצה שפלוגי יהיה חזן, אם לא <א> שכבר הסכים עליו מתחלה.

הגה: ודוקא שיהיה לאותו יחיד טעם הגון על פי טובי העיר, אבל בלאו הכי אין היחיד יכול למחות בש"צ (מהרי"ו סי' ס'). ואם הוא שונאו, יכול למחות בו קודם שהסכים עליו (מהר"ם פדואה סימן ק"ד / ס"ד / ומהרי"ק שורש מ"ד / ל"ו). ומי שהוא שונא לש"צ לא יעלה לספר תורה כשקורא התוכחה (אור זרוע).

משנה ברורה סימן נג

כתבו האחרונים שזה הדין דשו"ע הוא דוקא בימיהם אבל היום שידוע שבעו"ה הרבה מחזיקין במחלוקת בלי טעם וריח וכונתם שלא לש"ש אם היו צריכין לשאול לכל יחיד ויחיד בענין המינניים בין לענין מינוי הש"ץ או מרביץ תורה ואב"ד בעיר וכל כה"ג לא היו מסכימים לעולם ע"כ הולכין אחר רוב פורעי המס ואפילו פסולי קורבי ביניהם [מ"א] ועכשיו המנהג שהולכין אחר ז' טובי העיר או אחר הנבררים מן הקהל ע"ז כל מקום ומקום לפי מנהגו [פמ"ג] והכל שלא ירבו המחלוקת ואין משגיחין על יחיד. והמ"א כתב עוד טעם דלא שייך היום דין דעיכוב יחיד לענין ש"ץ דדוקא בזמניהם שהיה הש"ץ מוציא רבים י"ח בתפילתו אז היה יחיד יכול לעכב דאין נעשה שלוחו בע"כ משא"כ עתה שכולם בקיאים רק הש"ץ הוא לפיוטים אע"פ שאומר קדיש וברכו אין כל כך קפידא.

משנה ברורה סימן קכח ס"ק לז

שני כהנים השונאים זה את זה ואפילו נדרו הנאה זה מזה מותרין לעלות ביחד ואין אחד יכול לומר לחבירו עלה אתה בשחרית ואני אעלה במוסף או להיפוך כי יכול לומר אני רוצה לברך בשתייהן אבל כהן שהצבור שונאים אותו או הוא שונא את הצבור סכנה הוא לכהן אם ישא כפיו (ולכן יצא מביהכ"נ קודם רצה אם אינו יכול לכופף את יצרו ולהסיר השנאה מלבו) וע"ז תקנו בברכה לברך את עמו ישראל באהבה:

דרש משה פרשת אמור

ומזה יש ללמוד כל המתעסקים בחינוך ובלמוד התורה אשר ודאי ידוע לכל כמה דברים קשים מאד ש בעבודת הקודש הזה מצד עצם התלמידים ועם הלמודים והרבה פעמים גם מצד ההורים מ"מ צריך כל אחד מהם לקבל באהבה ובשמחה כמו שהוא דבר נוח וקל ורק מצד גודל הענין שעושה ואם אינו דבר קל לפניו יותר טוב שלא יעסוק בחינוך כי אינו ראוי לזה